

Müellif hattı *Ahlâk-ı Muhsinî*'nin ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3521/9)

BİBLİYOGRAFYA :

Fügel, *Handschriften*, III, 292-293; Rieu, *Supplement to the Catalogue*, London 1895, s. 108; Āgā Būzūrg-i Tahrānī, *ez-Zerī'a ilā te-şānif-i 'i-Ş-Şī'a*, Necef 1936, I, 378-379; Münzevî, *Fihrist*, II/2, s. 1534.

ORHAN BİLGİN

AHLÂK-I MUHSİNİ

(أخلاق محسنی)

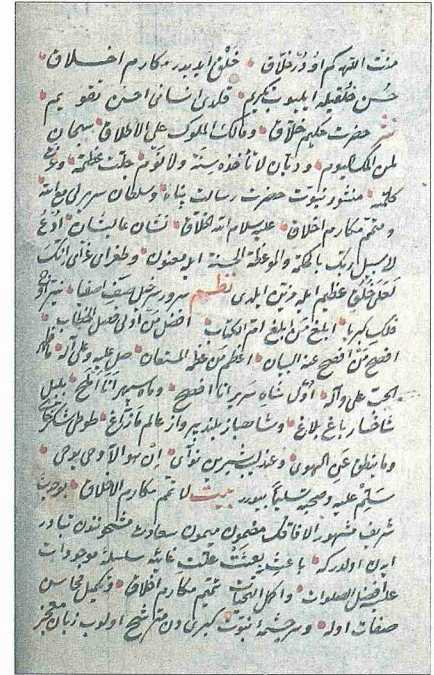
Hüseyin b. Ali el-Kâşifî'nin
(ö. 910/1504)
ahlâka dair Farsça eseri.

Sultan Hüseyin Baykara'nın oğlu Ebü'l-Muhsin Mirza adına 900 (1495) yılında kaleme alınmıştır. *Ahlâk-ı Nâsirî* ve *Ahlâk-ı Celâlî*'den sonra Farsça yazılmış ahlâk kitaplarının en meşhurlarından biri ve müellifinin eserleri arasında

en çok beğenilenidir. Eser kırk bab üzerine düzenlenmiştir; her babda ibadet, ihlâs, sabır, sebat, istikamet, şefkat, merhamet, ihsan, sehavet, emanet, diyanet, adalet, şecaat gibi ahlâk ve fâzilet kavramlarından biri ele alınmıştır. Bunların her biri tarif edildikten sonra zıt kavramlardan da faydalanılarak açıklamalar yapılmış, yer yer âyet, hadis, hikmetler ve atasözleriyle konuya uygun şiirler zikredilmiştir. Kitap, Şehzâde Ebü'l-Muhsin için yazıldığından öğütler ilk planda onu hedef almaktadır.

Ebû Muhammed Hasan b. Rûzbihân-ı Şirâzî, *Ahlâk-ı Şemsî* (veya *Ahlâk-ı Şemsîyye*) adıyla esere bir nazire yazıp Şemseddin Muhammed Kurd'a ithaf etmişse de Kâşifî kadar başarılı olamamıştır. Bu nazirenin yazma bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Lala İsmâil, nr. 237).

Ahlâk-ı Muhsinî, Doğu ülkelerinde ve özellikle Hindistan'da çok tutunmuş, başta Türkçe olmak üzere çeşitli dillerde çevrilmiştir. Eserin Türkçe'ye ilk tercümesi II. Selim zamanında, Azmî mahlasıyla tanınan Pir Muhammed tarafından *Enisü'l-ârifin* adıyla yapılmıştır (1566). Mütercim eser üzerinde tasarrufta bulunarak ilâveler ve çıkarmalar yapmıştır. Bu tercümenin kütüphanelerimizde birçok yazma nüshası bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1601; Hamidiye, nr. 629; Lala İsmâil, nr. 243; Şehid Ali Paşa, nr. 1533; İÜ Ktp., TY, nr. 283, 2745, 2757; Nuruosmaniye Ktp., nr. 2246, 2280, 2281, 2302, 2303; Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Ktp., Muzaffer Ozak kitapları, liste I, nr. 246). Eser daha sonraki tarihlere Ebü'l-Fazl Muhammed b. İdris ed-Deferî, şair Abdurrahman Firâkî, Hoca Sâdeddin'in oğlu Abdülaziz ve Osmanzâde Tâib tarafından da Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu tercümele-
rin bazı yazma nüshaları da kütüphanelerimizde bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 3467; Ayasofya, nr. 2829; Nâfiz Paşa, nr. 848; Esad Efendi, nr. 1806; Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan, nr. 2006/1; Râşid Efendi Ktp., nr. 1077; Nuruosmaniye Ktp., nr. 2244, 2245). Osmanzâde Tâib'in *Ahlâk-ı Ahmedî* adıyla özet olarak yaptığı ve III. Ahmed'e sunduğu tercüme, 1840'da Matbaa-i Âmir'e'de basılmıştır. Hüseyin el-Kâşifî'nin bu eseri, şair ve tarihçi Âgehî Muhammed Rızâ (ö. 1874) tarafından Doğu Türkçesi'ne çevrilmiştir. *Ahlâk-ı Nâsirî* ve *Ahlâk-ı Celâlî* gibi *Ahlâk-ı Muhsinî* de Avrupalı müstesriklerin dikkatini çekmiş, belli başlı Batı dillerine kısmen veya tamamen tercüme edilmiş, bu diller-

Ahlâk-ı Muhsinî'nin Pir Muhammed b. Ali tarafından yapılan tercümesinden bir sayfa
(Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1601, vr. 1*)

de üzerinde incelemeler yapılmıştır. Eserin İngilizce tercümesi ilk defa 1823 baskısı ile birlikte neşredilmiştir.

Çeşitli ülkelerin kütüphanelerinde yazma nüshaları bulunan *Ahlâk-ı Muhsinî*, bir kısmı taş basması olmak üzere Hindistan, İran ve diğer bazı ülkelerde birçok defa basılmış, Tahran'da bir ilmî neşri de yapılmıştır (1328 hş./1949).

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Vâiz, *Ahlâk-ı Muhsinî*, Bombay 1300, Giriş; *Keşfü'z-zunûn*, I, 37-38; H. Ethé, *Târîh-i Edebiyyât-ı Fârsî* (trc. Rızâzâde Şafak), Tahran 1337 hş., s. 267, 269; Nefisi, *Târîh-i Nazm u Nesr*, I, 404; Münzevî, *Fihrist*, II/2, s. 1591-1593; Hânâbâ, *Fihrist*, I, 137-138; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 525; G. M. Wickens, "Aklâq-e Moḥsenî", *Elr*, I, 724.

M. NAZİF ŞAHİNOĞLU

AHLÂK-I NÂSİRİ

(أخلاق ناصری)

Nasîrüddîn-i Tûsî'nin
(ö. 672/1274)

ahlâk ve ahlâk felsefesiyle ilgili temel konuları ele alan Farsça eseri.

İsmâilî emirlerinden Nâsirüddin Abdürrahîm b. Ebû Mansûr'un isteği üzerine muhtemelen 633 (1236) yılında yazılan eser, insanın ahlâkî şahsiyetini oluş-